

dr hab. Sebastian Skuza, profesor uczelni
Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego
Katedra Systemów Finansowych Gospodarki
Zakład Bankowości i Rynków Pieniężnych
ul. Szturmowa 1/3, 02-678 Warszawa
e-mail: sskuza@wz.uw.edu.pl

Recenzja

**osiągnięć doktora Tomasza Jedynaka określonych w art. 219 ust. 1
ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹
w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dyscyplinie ekonomia i finanse**

I. Podstawa sporządzenia recenzji:

Recenzja dorobku doktora Tomasza Jedynaka, zwanego dalej „Habilitantem”, została sporządzona zgodnie z:

- art. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- uchwałami Senatu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie nr 54/2019 z dnia 23 września 2019 r. oraz nr 50/2020 z dnia 23 listopada 2020 r. w sprawie zasad postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

Podstawą do sporządzenia recenzji były:

- pismo prof. dr hab. Bronisława Sitka, Sekretarza Rady Doskonałości Naukowej, z dnia 30 maja 2022 r., nr DRKN.Z5.400.29.2022, kierowane do Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie;

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 574, 583, 655, 682, 807, 1010, 1079, 1117.

- pismo prof. dr hab. Krzysztofa Wacha, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomii i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, z dnia 6 czerwca 2022 r., kierowane do Członków Komisji Habilitacyjnej;
- pismo prof. dr hab. Pawła Luly, Prorektora do spraw Nauki Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, z dnia 8 czerwca 2022 r., nr DEF.601.100.2022, kierowane do Recenzenta i przekazane wraz z kompletem dokumentacji złożonej przez Habilitanta.

II. Informacje o Habilitancie:

W 2009 r. Habilitant uzyskał tytuł magistra ekonomii na Wydziale Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (praca magisterska pt. *Rating jako uproszczona metoda oceny ryzyka udzielania gwarancji ubezpieczeniowych*, Promotor – prof. dr hab. Wanda Sułkowska).

Stopień doktora nauk ekonomicznych w zakresie finansów Habilitant uzyskał w 2015 r. na Wydziale Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (rozprawa doktorska pt. *Efektywność i ryzyko funduszy inwestycji społecznie odpowiedzialnych* obroniona z wyróżnieniem i uznana za najlepszą rozprawę doktorską Prezesa Zarządu Giełdy Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie, Promotor – prof. dr hab. Teresa Czerwińska). Od marca 2010 r. Habilitant jest związany zawodowo z Katedrą Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeń Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, gdzie początkowo był zatrudniony na stanowisku asystenta, a od października 2015 r. – na stanowisku adiunkta.

Zdaniem Recenzenta zainteresowania badawcze Habilitanta mają charakter interdyscyplinarny i obejmują dyscypliny naukowe takie jak ekonomia i finanse oraz nauki o zarządzaniu i jakości. Najważniejsze zainteresowania badawcze Habilitanta koncentrują się na następujących obszarach:

- zabezpieczenie emerytalne i ekonomia emerytalna;
- efektywność i ryzyko inwestowania społecznie odpowiedzialnego;
- wyzwania funkcjonowania wybranych dóbr publicznych wobec zachodzących przemian społeczno-ekonomicznych.

Zdaniem Recenzenta aktualnie główna aktywność Habilitanta skupia się na problematyce zagadnień związanych z teoretycznymi aspektami funkcjonowania systemu emerytalnego oraz alternatywnymi metodami zabezpieczenia emerytalnego, co ma wyraz w monografii wskazanej

jako osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse.

III. Osiągnięcie naukowe Habilitanta, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce:

Jako osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse Habilitant wskazał monografię pt. *Behawioralne uwarunkowania decyzji o przejściu na emeryturę*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022 (ss. 312), ISBN 978-83-8235-849-0. Recenzenci wydawniczy prof. dr hab. inż. Edyta Marcinkiewicz (Politechnika Łódzka) oraz prof. dr hab. Joanna Rutecka-Góra (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie). Monografia została opublikowana przez wydawnictwo, ujęte w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe z dnia 22 lipca 2021 r. (poziom I – 80 punktów, poz. 623, Unikatowy Identyfikator Wydawnictwa – 66800).

Przygotowana przez Habilitanta monografia składa się ze wstępu, 6 rozdziałów, zakończenia, 6 załączników, bibliografii, spisu tabel, spisu rysunków i indeksów, liczy łącznie 312 stron i przekracza objętościowo 6 arkuszy wydawniczych, co było jednym z wymogów formalnych uznania monografii za naukową i jej uwzględnienia w ewaluacji jednostki naukowej za lata 2012-2016. Wprawdzie wymóg ten obecnie nie jest już obowiązujący, jednak powyższe potwierdza fakt odpowiedniego dorobku (przygotowanej monografii) w wymiarze ilościowym.

W ocenie Habilitanta emerytura jest stosunkowo nowym zjawiskiem – pierwsze powszechne systemy emerytalne powstały na przełomie XIX i XX wieku. Dopiero w drugiej połowie XX wieku zagadnienia emerytalne znalazły się w obszarze zainteresowań ekonomii. Włączenie problematyki emerytalnej do głównego nurtu badań ekonomii wiązało się z pierwszymi oznakami kryzysu systemu finansowania emerytur. Początkowo zagadnienia emerytalne w ekonomii rozpatrywano w skali makro – z perspektywy skuteczności i efektywności działalności Państwa. Obecnie coraz częściej rozważa się powyższą problematykę w perspektywie mikro – w efekcie coraz ważniejszych decyzji podejmowanych przez uczestników systemu emerytalnego.

Rozważania w skali mikro skłoniły Habilitanta do postawienia pytania leżącego u podstaw podjętego w rozprawie habilitacyjnej problemu badawczego – *Co wpływa na indywidualne decyzje dotyczące wyboru momentu przejścia na emeryturę?* Dotychczasowe badania w obszarze uwarunkowań decyzji o przejściu na emeryturę prowadzone były zdaniem Habilitanta głównie w ramach neoklasycznego nurtu ekonomii w oparciu o paradygmat *homo*

oeconomicus. Zdaniem Recenzenta jak najbardziej zasadne jest formułowanie problemów badawczych w obszarze wyboru momentu przejścia na emeryturę w odniesieniu do ekonomii behawioralnej.

Część systematyzująca i teoretyczna monografii obejmuje cztery pierwsze rozdziały monografii. W rozdziałach tych Habilitant przedstawia wyniki studiów teoriopoznawczych. Część empiryczną tworzą dwa ostatnie rozdziały monografii. W rozdziałach tych Habilitant przedstawia autorską metodykę badań empirycznych oraz prezentuje wyniki badań własnych.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający i służy uporządkowaniu podstawowej terminologii związanej z tematyką pracy. W rozdziale tym Habilitant przedstawia sposób rozumienia w książce terminów związanych z funkcjonowaniem systemu emerytalnego oraz charakterystykę wieku emerytalnego. Rozdział zawiera również rozważania dotyczące operacjonalizacji pojęcia przejścia na emeryturę.

W rozdziale drugim zawarte są rozważania teoriopoznawcze dotyczące podejmowania decyzji emerytalnych w myśl paradygmatu ekonomii neoklasycznej. Habilitant dokonuje przeglądu piśmiennictwa w zakresie badań empirycznych w obszarze determinant decyzji o przejściu na emeryturę. Habilitant przedstawia autorską klasyfikację neoklasycznych determinant w kategoriach:

- aspekty finansowe i majątkowe;
- obszar instytucjonalny i regulacyjny;
- stan zdrowia;
- uwarunkowania makro;
- czynniki i preferencje indywidualne.

W rozdziale trzecim Habilitant przedstawia odstępstwa od pojmowanej normatywnie racjonalności decyzji emerytalnych. W związku z powyższym Habilitant wskazuje wybrane elementy ekonomii behawioralnej stanowiące Jego zdaniem podbudowę formalno-teoretyczną dla wskazywanych w monografii przypuszczeń dotyczących wpływu wybranych czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na emeryturę. Habilitant główną uwagę poświęca zagadnieniom związanym z koncepcją ograniczonej racjonalności i behawioralnymi inklinacjami podejmowania decyzji.

Rozdział czwarty ma na celu identyfikację behawioralnych determinant decyzji o przejściu na emeryturę. W rozdziale tym Habilitant przedstawiał autorską koncepcję behawioralnej

ekonomii emerytalnej, czynniki behawioralne wpływające na decyzje emerytalne w fazie akumulacji i w fazie konsumpcji oraz istotę inklinacji behawioralnych, mających wpływ na decyzje dotyczące wyboru momentu przejścia na emeryturę.

W rozdziale piątym Habilitant przedstawia autorską metodę badawczą zastosowaną do badania wpływu czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na emeryturę. W rozdziale tym Habilitant formułuje pomocnicze hipotezy badawcze oraz przedstawia autorskie narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety). Habilitant prezentuje też techniki badawcze wykorzystane do oceny wpływu wybranych inklinacji behawioralnych na decyzje dotyczące przejścia na emeryturę i przedstawia proces doboru oraz charakterystykę respondentów do próby badawczej.

Rozdział szósty obejmuje prezentację wyników badań własnych, w których Habilitant omówił wpływ wybranych czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na emeryturę. W rozdziale tym Habilitant przedstawia analizy:

- sposobu prezentacji problemu decyzyjnego;
- otoczenia i norm społecznych;
- świadomości emerytalnej, umiejętności kognitywnych i cech osobowości.

W zakończeniu Habilitant dokonał podsumowania zrealizowanych badań, a także sformułował najważniejsze wnioski z przeprowadzonych analiz, rozpoznane ograniczenia metodyczne przeprowadzonych badań, a także potencjalne kierunki dalszych badań w zakresie behawioralnych uwarunkowań decyzji emerytalnych.

Mając na uwadze zidentyfikowany problem badawczy, a także odnosząc się do dotychczasowego stanu wiedzy, za główny cel badań Habilitant przyjął identyfikację behawioralnych determinant decyzji o przejściu na emeryturę oraz ocenę ich wpływu na takie decyzje. W powyższy cel główny wpisują się poniżej sformułowane przez Habilitanta cele szczegółowe:

- Cel nr 1. Systematyka pojęć dotyczących zabezpieczenia emerytalnego.
- Cel nr 2. Konceptualizacja pojęcia indywidualnych decyzji o przejściu na emeryturę oraz zdiagnozowanie przebiegu i charakterystyka okoliczności podejmowania tych decyzji.
- Cel nr 3. Przedstawienie neoklasycznych modeli podejmowania decyzji emerytalnych oraz prezentacja i systematyzacja wyników badań obejmujących wpływ uwzględnianych w tych modelach czynników na decyzje dotyczące przechodzenia na emeryturę.

- Cel nr 4. Dokonanie przeglądu i syntezy dotychczasowej wiedzy dotyczącej odstępstw od racjonalności decyzji dotyczących przechodzenia na emeryturę.
- Cel nr 5. Omówienie wkładu psychologii do nauki ekonomii i przedstawienie najważniejszych elementów dorobku ekonomii behawioralnej mających potencjalny związek z podejmowaniem decyzji o przejściu na emeryturę.
- Cel nr 6. Identyfikacja i systematyzacja czynników behawioralnych wpływających na decyzje o przejściu na emeryturę.
- Cel nr 7. Ocena wpływu zidentyfikowanych czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na emeryturę.

W monografii Habilitant sformułował trzy tezy badawcze oraz hipotezę główną.

- Teza nr 1. Decyzje dotyczące wyboru momentu przejścia na emeryturę stanowią istotny obszar indywidualnych decyzji emerytalnych.
- Teza nr 2. Neoklasyczne modele emerytalne stanowią użyteczne narzędzie wyjaśniające indywidualne decyzje emerytalne, a uwzględniane w nich czynniki istotnie wpływają na decyzję o przejściu na emeryturę.
- Teza nr 3. Ze względu na ograniczoną racjonalność decyzji o przejściu na emeryturę w ujęciu bazującym na ekonomii neoklasycznej nie są uwzględniane wszystkie czynniki wpływające na te decyzje.
- Hipoteza główna nr 1. Na podejmowanie indywidualnych decyzji o przejściu na emeryturę wpływają czynniki behawioralne.

W celu weryfikacji hipotezy głównej Habilitant sformułował też sześć hipotez pomocniczych:

- Hipoteza pomocnicza nr 1.1. Na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływają opcje przedstawione jako domyślne oraz efekt zakotwiczenia.
- Hipoteza pomocnicza nr 1.2. Na decyzje dotyczące przejścia na emeryturę wpływa sposób przedstawiania problemu decyzyjnego dotyczącego wyboru wieku emerytalnego (efekt ramowania).
- Hipoteza pomocnicza nr 1.3. Na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływają zmiany w wieku emerytalnym osób z otoczenia społecznego decydena.
- Hipoteza pomocnicza nr 1.4. Istnieje związek między świadomością emerytalną a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.

- Hipoteza pomocnicza nr 1.5. Istnieje związek między umiejętnościami kognitywnymi a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.
- Hipoteza pomocnicza nr 1.6. Istnieje związek między cechami osobowości a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.

Podjęte przez Habilitanta rozważania mają charakter interdyscyplinarny. Zagadnienia przedstawione w monografii dotyczą głównie dyscypliny ekonomia i finanse, ale też dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości. W ramach prowadzonych badań oprócz przeglądu literatury (z zakresu teorii oszczędzania i konsumpcji, ekonomii emerytalnej, ekonomii behawioralnej oraz psychologii ekonomicznej), Habilitant zastosował kwestionariusz ankiety – rozbudowane narzędzie mające na celu przeprowadzenie badań eksperymentalnych. W prowadzonych badaniach Habilitant wykorzystał też narzędzia statystyczne, takie jak miary klasyczne i pozycyjne, analiza korelacji (liniowej Pearsona oraz rang Spearmana), analiza rozkładów odpowiedzi z wykorzystaniem nieparametrycznych testów U Manna-Whitneya oraz Kruskala-Wallisa, a także narzędzia modelowania statystycznego przy użyciu modeli wielorakiej regresji logistycznej.

Udowodnienie prawdziwości Tezy nr 1 umożliwia zdaniem Habilitanta przegląd i analizy piśmiennictwa. W klasycznym ujęciu moment przełomowy pomiędzy dwoma fazami ryzyka starości, tj. fazą kumulacji i fazą konsumpcji, stanowi bowiem wiek przejścia na emeryturę. Jednocześnie zachodzące przemiany w strukturze społeczeństwa oraz przeobrażenia na rynku pracy powodują, że tradycyjne pojęcie wieku emerytalnego jako ustawowej granicy, po przekroczeniu której jednostka w tym samym momencie kończy aktywność zawodową i rozpoczyna pobieranie świadczeń emerytalnych, przestaje być aktualne. W efekcie w coraz większym stopniu można więc mówić o podmiotowej decyzyjności uczestników systemu emerytalnego w zakresie wyboru momentu przejścia na emeryturę.

Prawdziwość Tezy nr 2 Habilitant przedstawia na podstawie badań literaturowych w rozdziale drugim. W oparciu o studia teoriopoznawcze Habilitant osadził decyzje dotyczące przechodzenia na emeryturę na gruncie teorii neoklasycznych, tj. teorii wyboru konsumenta oraz teorii oszczędzania i konsumpcji. Zdaniem Habilitanta na decyzje uczestników systemu emerytalnego istotnie wpływają czynniki uwzględniane w przedstawionych modelach emerytalnych.

W przypadku Tezy nr 3 Habilitant za prawdziwe uznał stwierdzenie, iż ze względu na ograniczoną racjonalność decyzji o przejściu na emeryturę w ujęciu bazującym na ekonomii

neoklasycznej nie są uwzględniane wszystkie czynniki wpływające na te decyzje. W praktyce obserwuje się bowiem odstępstwa od klasycznie pojmowanej racjonalności decyzji dotyczących przechodzenia na emeryturę – jednostki nie przechodzą na emeryturę w momencie określonym w modelach emerytalnych jako optymalny.

Weryfikację Hipotezy głównej nr 1 Habilitant przeprowadził na podstawie przeglądu literatury zawartej w rozdziale czwartym oraz w oparciu o własne badania empiryczne przedstawione w rozdziale piątym i szóstym. Zarówno rezultaty dokonanego przeglądu, jak również wyniki zrealizowanych badań empirycznych zdaniem Habilitanta wskazują na pozytywną weryfikację postawionej Hipotezy głównej.

Na podstawie syntezy wyników analiz cząstkowych oraz stawianych w ich ramach wniosków Habilitant uznał, że istnieją podstawy do uznania prawdziwości pięciu z sześciu postawionych pomocniczych hipotez badawczych.

- Hipoteza nr 1.1. – na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływa efekt zakotwiczenia na granicy ustawowego wieku emerytalnego.
- Hipoteza nr 1.2. – istotny wpływ na rozpatrywane decyzje ma ramowanie akcentujące straty.
- Hipoteza nr 1.3. – większa sugerowana zmiana wieku emerytalnego w otoczeniu społecznym wpływa na wyższy planowany wiek przejścia na emeryturę.
- Hipoteza nr 1.4. – wyższy poziom świadomości emerytalnej przekłada się na wyższy planowany wiek przejścia na emeryturę.
- Hipoteza nr 1.5. – umiejętności kognitywne pozytywnie wpływają na opóźnianie planowanego przejścia na emeryturę.
- Hipoteza nr 1.6. – pozostaje nierozstrzygnięta.

Oceny monografii Recenzent dokonał w oparciu o podejście eksperckie, tj. analizując merytoryczną jej zawartość, nie opierając się wyłącznie na wskaźnikach o charakterze ilościowym odnoszących się do oceny wydawnictw naukowych.

Przygotowana przez Habilitanta monografia spełnia definicję monografii naukowej, określoną w § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, tj.:

- przedstawia określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy;

- jest opatrzona przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym.

Recenzent w pełni zgadza się z Habilitantem w kontekście zweryfikowania tez i hipotez. Za największą wartość dodaną monografii Recenzent uważa autorskie badania z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Konkluzją z przeprowadzonych badań jest stwierdzenie wpływu czynników behawioralnych na decyzje dotyczące przechodzenia na emeryturę. Intencjonalne wykorzystanie przez kreatorów polityki udowodnionych w książce związków może posłużyć do stymulowania wydłużania aktywności zawodowej, które jest pożądane tak z mikroekonomicznego, jak i z makroekonomicznego punktu widzenia. Wnioski sformułowane przez Habilitanta na podstawie prezentowanych w monografii wyników badań mają zdaniem Recenzenta charakter aplikacyjny i są istotne dla polityki społecznej. Praktyczne zastosowanie wyników przeprowadzonych badań mogłoby być wykorzystane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w celu dostarczania informacji dotyczących kalkulacji wysokości przyszłej emerytury. Również dokonany przez Habilitanta przegląd piśmiennictwa systematyzuje w jednej monografii teoretyczne zagadnienia związane z determinantami wyboru momentu przejścia na emeryturę.

Ocenę monografii Recenzent przeprowadził w oparciu o poniżej wskazane przesłanki według czterostopniowej skali ich spełnienia (w wysokim stopniu, w średnim stopniu, w niskim stopniu, nie spełnia).

Część wprowadzająca do monografii:

- uzasadnienie ważności oraz aktualność podjętej tematyki – w wysokim stopniu;
- sformułowanie celu/tez/hipotez – w wysokim stopniu.

Część teoretyczna:

- dobór literatury – w wysokim stopniu;
- aktualność literatury – w wysokim stopniu;
- przeprowadzony przegląd literatury – w wysokim stopniu;
- powiązanie przeglądu literatury z celami/tezami/hipotezami – w wysokim stopniu.

Część badawcza:

- właściwe sformułowanie problemu badawczego – w wysokim stopniu;
- powiązanie problemu badawczego z celami/tezami/hipotezami – w wysokim stopniu;

- opis metodyki badania – w wysokim stopniu;
- dostosowanie wybranej metodyki do problemu badawczego – w wysokim stopniu;
- wykorzystanie metod badawczych – w wysokim stopniu;
- analiza zebranego materiału empirycznego – w wysokim stopniu.

Część podsumowująca:

- przedstawienie wniosków – w wysokim stopniu;
- przedstawienie implikacji praktycznych – w wysokim stopniu.

Ocena formalna:

- układ pracy – w wysokim stopniu;
- poprawność językowa – w wysokim stopniu.

IV. Osiągnięcia Habilitanta, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce:

W obszarze publikacji dorobek Habilitanta po doktoracie obejmuje 55 pozycji. Habilitant wskazał na autorstwo lub współautorstwo:

- 7 monografii;
- 14 rozdziałów w monografiach, w tym 8 w języku angielskim;
- 2 materiałów w formie *working paper*;
- 7 redakcji monografii;
- 25 artykułów, w tym 11 w języku angielskim.

W kontekście wskaźnika Impact Factor oraz liczby punktów należy zwrócić uwagę na poniższe pozycje publikacji Habilitanta:

- Jedynak T. (2022), *Does the Formulation of the Decision Problem Affect Retirement? – Framing Effect and Planned Retirement Age*, International Journal of Environmental Research and Public Health, Vol. 19, Iss. 4, s. 1-31 (IF = 3,390) – 140 punktów, poz. 8890 załącznika do Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 grudnia 2021 r., ISSN 1661-7827-166-4601;

- Jedynek T., Wąsowicz K. (2021), *The Relationship between Efficiency and Quality of Municipally Owned Corporations: Evidence from Local Public Transport and Waste Management in Poland*, Sustainability, Vol. 13, Iss. 17, s. 1-30. (IF = 3,251) – 100 punktów, poz. 19167 załącznika do Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 grudnia 2021 r., ISSN 2017-1050.

Wykazane w dokumentacji artykuły oraz monografie Habilitanta wypełniają zdaniem Recenzenta definicje, określone w § 9 ust. 1 i § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Sumaryczny Impact Factor Habilitanta za publikacje wydane po doktoracie wyniósł 6,641, liczba cytowań – 246, zaś Indeks Hirscha – 10.

Istotnym obszarem aktywności naukowej Habilitanta jest zaangażowanie w projekty badawcze. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant uczestniczył łącznie w 26 projektach badawczych, w tym w 2 projektach Habilitant pełnił rolę kierownika lub koordynatora (projekt badawczy realizowany w ramach programu POTENCJAŁ finansowany przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz projekt z zakresu edukacji ekonomicznej finansowany przez Narodowy Bank Polski).

Szczególnie istotne jest zaangażowanie Habilitanta w projekt *Pracownicze Plany Kapitałowe w uczelniach publicznych*, realizowanego w ramach porozumienia pomiędzy 8 uczelniami publicznymi (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Gdański oraz Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). W projekcie tym Habilitant pełnił rolę koordynatora – wykonawcy po stronie Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Habilitant był dwukrotnie wyznaczany jako promotor pomocniczy w przewodach doktorskich:

- mgr Agnieszki Witwickiej-Szczepankiewicz pt. *Otwarte ubezpieczenia grupowe jako innowacyjna forma ubezpieczeń osobowych* – Promotor prof. dr hab. Maria Płonka;
- mgr Pawła Olejnika pt. *Efektywność inwestowania w podmioty kierujące się społeczną odpowiedzialnością biznesu* – Promotor prof. dr hab. Joanna Wyrobek.

Po obronie doktoratu Habilitant odbył półroczny staż naukowo-dydaktyczny na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego oraz półroczny staż naukowo-badawczy na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant uczestniczył w 53 konferencjach naukowych, w tym

22 krajowych i 31 międzynarodowych, przy czym 10 z nich odbywało się poza granicami kraju (m.in. w Rzymie, Kijowie, Lwowie, Madrycie, Pradze oraz Lizbonie). W trakcie tych konferencji Habilitant zaprezentował 34 referaty, w tym 16 w języku angielskim.

Habilitant jest zaangażowany w działalność międzynarodowych sieci badawczych:

- International Institute of Social and Economic Sciences;
- Eurasian Business and Economy Society.

Habilitant sporządził 25 recenzji prac naukowych, z czego 11 w języku angielskim, w tym monografię *Basics of Public Sector Economics* autorstwa prof. Benta Greve'a z Roskilde University wykonaną na zlecenie Wydawnictwa Routledge oraz 4 recenzje na zlecenie czasopism posiadających Impact Factor (Oeconomia Copernicana, International Journal of Environmental Research and Public Health oraz Sustainability).

Jako adiunkt w Katedrze Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeń Habilitant prowadzi zajęcia na wszystkich poziomach studiów w języku polskim i angielskim. W ramach podstawowego zatrudnienia Habilitant współpracuje z Podhalańskim Ośrodkiem Nauk Ekonomicznych w Nowym Targu (jednostka wspólna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie i Podhalańskiej Państwowej Uczelni Zawodowej w Nowym Targu). Habilitant jest zaangażowany w działalność Młodzieżowego Uniwersytetu Ekonomicznego, w ramach którego prowadzi dla młodzieży ze szkół podstawowych i średnich zajęcia e-learningowe.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant odbył wyjazdy stypendialne w ramach programów międzynarodowych, w trakcie których prowadził zajęcia dydaktyczne dla studentów z uczelni zagranicznych:

- w SHEI Banking University cykl wykładów pt. *Teoria funkcjonowania oraz wyzwania polskiego systemu emerytalnego*;
- na Uniwersytecie Narodowym Politechnika Lwowska gościnnie wykład pt. *Modern pension systems – functioning and key challenges*;
- na Uniwersytecie Ekonomicznym w Pradze ośmiogodzinny kurs pt. *Pension Economics in the Era of Ageing Population*.

Habilitant wypromował 31 prac licencjackich oraz 30 prac magisterskich, a także był recenzentem 27 prac magisterskich.

Wkład Habilitanta w działalność dydaktyczną obejmuje również udział w opracowaniu 2 podręczników akademickich (autorstwo i współautorstwo 4 rozdziałów) oraz opublikowanie we współautorstwie zbioru zadań. Publikacje dydaktyczne obejmują zagadnienia z zakresu ubezpieczeń gospodarczych i społecznych.

W kadencji 2016-2020 z powołania Dziekana lub Rady Wydziału Finansów i Prawa Habilitant pełnił funkcje:

- członka Rady Programowej Ośrodka Międzynarodowych Projektów Naukowych;
- członka wydziałowego Zespołu do spraw finansów;
- członka wydziałowej Komisji programowo-dydaktycznej do spraw kierunku Bankowość i zarządzanie ryzykiem;
- członka wydziałowej Komisji programowo-dydaktycznej do spraw kierunku Prawo.

W 2020 r. Habilitant został wybrany na Senatora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w kadencji 2021-2024.

Habilitant był zaangażowany w organizację 13 konferencji naukowych, w tym m.in. cykl polsko-ukraińskich konferencji naukowych. Poza organizacją konferencji naukowych Habilitant był organizatorem lub współorganizatorem 5 seminariów naukowych. W 2018 r. na zaproszenie Habilitanta do Krakowa przyjechał prof. Roland Eisen z Uniwersytetu Goethego we Frankfurcie, który wygłosił referat pt. *Long-term Care: Insurance, Savings, or Both?* W 2019 r. Habilitant koordynował (wraz z dr Katarzyną Stabryło-Chudzio) przyjazd dr Marco Paniego z Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz zorganizował seminarium naukowe z jego udziałem.

Za osiągnięcia organizacyjne, wyjątkowe zaangażowanie i prace na rzecz Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Habilitant trzykrotnie otrzymał nagrody Rektora za działalność organizacyjną (w tym jedną nagrodę zespołową).

Jako działalność popularyzującą naukę można wskazać m.in. poniższe aktywności Habilitanta:

- opublikowanie artykułu pt. *Czy warto być odpowiedzialnym społecznie? Analiza efektywności i ryzyka funduszy inwestycji społecznie odpowiedzialnych*, Gazeta Giełdy Parkiet, grudzień 2015 r.;
- opublikowanie artykułu (współautor) pt. *Powody niskiego uczestnictwa w PP*, Biuletyn Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych, grudzień 2021 r.;

- udział w charakterze eksperta w audycjach radiowych.

W ramach współpracy z otoczeniem gospodarczym Habilitant był współautorem ekspertyzy dla PZU S.A. mającej na celu wytypowanie produktów ubezpieczeniowych z zakresu ubezpieczeń senioralnych i medycznych właściwych do recypowania na polskim rynku². Z kolei wyniki projektu pt. *Model innowacyjnego instrumentu finansowego wspierającego rozwój mieszkalnictwa – od koncepcji do wdrożenia*, finansowanego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu DIALOG, stanowiły jedną z podstaw do dyskusji nad założeniami do ustawy o gwarantowanym kredycie mieszkaniowym, a członkowie zespołu eksperckiego brali udział w posiedzeniach Komisji Sejmowych i Senackich. Płaszczyzną do bezpośredniego transferu wiedzy do praktyki gospodarczej była współpraca Habilitanta z firmą Omni Calculator – przygotowania kalkulatorów finansowych i emerytalnych dedykowane dla indywidualnych użytkowników Internetu z krajów anglojęzycznych (www.omnicalculator.com).

V. Krytyczne uwagi do monografii, dorobku oraz dokumentacji Habilitanta:

- W ocenie Recenzenta wystarczające do przygotowania monografii byłoby ograniczenie formułowania tez do jednej, tj. do Tezy nr 3. Również zdaniem Recenzenta liczba celów oraz hipotez pomocniczych mogłaby być ograniczona.
- Mało czytelny zestaw wykresów przedstawiony na s. 202 monografii.
- Recenzent sugerowałby poszerzenie badań Habilitanta w obszarze ekonomicznej analizy prawa (*Law&Economics*). Wątek determinant behawioralnych w kontekście momentu przejścia na emeryturę powinien być kontynuowany w przedmiocie ekonomicznej analizy prawa dostarczając rozwiązań w obszarze prawnym.
- Zdaniem Recenzenta Habilitant nie powinien we wniosku habilitacyjnym jako dorobku naukowego wykazywać monografii opartej na rozprawie doktorskiej, publikacji złożonych do druku oraz publikacji dydaktycznych.
- Recenzent nie identyfikuje w wykazie monografii z dnia 22 lipca 2021 r. pozycji z limitem 120 punktów. Monografie są punktowane na dwóch poziomach według skali

² W. Sułkowska, M. Cycoń, T. Jedynek, A. Witwicka-Szczepankiewicz, *Analiza ubezpieczeń oferowanych na rynku europejskim – w poszukiwaniu produktów do recypowania w Polsce*, Katedra Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeń Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2020.

odpowiednio 80 punktów – I poziom oraz 200 punktów – II poziom. Istnieje prawdopodobieństwo, że Habilitant wskazał punktację wykorzystywaną do ewaluacji (podwyższenie punktacji w niektórych dyscyplinach), co w aspekcie wniosku habilitacyjnego nie wydaje się być właściwe.

- W zakresie projektów badawczych aktywność Habilitanta koncentruje się głównie na projektach uczelnianych, w mniejszym zakresie finansowanych ze środków zewnętrznych, tj. Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Narodowego Banku Polskiego. Zdaniem Recenzenta Habilitant powinien dążyć do pozyskiwania grantów z agencji wykonawczych (Narodowe Centrum Nauki, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju) lub ze źródeł zagranicznych (Europejska Rada do spraw Badań Naukowych, Horyzont 2020, Horyzont Europa).

VI. Ocena końcowa:

Recenzent z zadowoleniem przyjął fakt ukazania się monografii obejmującej obszar behawioralnych determinant przejścia na emeryturę. W monografii Habilitant podejmuje bardzo ciekawy wątek badawczy, wciąż mało rozpoznany w wymiarze naukowym. Podkreślenia wymaga również fakt przygotowania przez Habilitanta monografii o charakterze interdyscyplinarnym, tj. głównie w dyscyplinie ekonomia i finanse, ale również w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości. Za najbardziej wartościową część monografii Recenzent uważa rozdział szósty *Empiryczna weryfikacja wpływu czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na emeryturę*. Niezależnie od powyższego Recenzent wskazuje też na ogromną wartość dodaną w obszarze przeglądu literatury, ustrukturyzowania problematyki oraz krytyki piśmiennictwa. Recenzent zauważa, że monografia została przygotowana w oparciu o bardzo dobry dobór literatury i innych źródeł (łącznie według Recenzenta 474 pozycje). Podsumowując Recenzent pragnie wyrazić pogląd, że wskazana przez Habilitanta monografia wypełnia przesłankę wniesienia znacznego wkładu w dyscyplinę ekonomia i finanse.

Recenzent wskazuje na stosunkowo wysoki poziom cytowań publikacji Habilitanta wykazanych we wniosku habilitacyjnym potwierdzonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Wysokie wskaźniki bibliometryczne potwierdza też baza Google Scholar (liczba cytowań – 212, h-indeks – 8, i10-indeks – 8)³, zatem potwierdzić można znaczną rozpoznawalność publikacji Habilitanta w krajowym środowisku naukowym. Ocena

³ dane na dzień 7 lipca 2022 r.

osiągnięć naukowo-badawczych, zarówno w wymiarze ilościowym, jak też jakościowym, prowadzi zdaniem Recenzenta do wniosku, iż można uznać aktywność naukową Habilitanta za istotną.

Również zdaniem Recenzenta działalność popularyzatorska, dydaktyczna oraz organizacyjna Habilitanta jest ponadprzeciętna. Recenzent w tych obszarach przyznaje ocenę wyróżniającą. Pozytywnie, choć bez wyróżnienia, Recenzent ocenia aktywność Habilitanta w obszarze współpracy z jednostkami zagranicznymi.

Recenzent pragnie też wskazać na wzorcowe przygotowanie przez Habilitanta dokumentacji, co znacznie ułatwiło przeprowadzenie procesu oceny i przygotowanie recenzji.

W konkluzji Recenzent stwierdza, że:

- dokumentacja potwierdza spełnienie przez Habilitanta przesłanki, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- wypełnione zostały przesłanki określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a oraz pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- formułuje pozytywną ocenę końcową i popiera wniosek Habilitanta o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie ekonomia i finanse, a tym samym o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Warszawa, 2022-07-07

